

Громко Т. В.

Національний університет «Одеська політехніка»

ОСОБЛИВОСТІ ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНОЇ ПАРАДИГМИ МОНОГОВІРКОВОГО ЛІНГВАРІЮ

У статті теоретично інтерпретується та проводиться аналіз лексико-семантичної парадигми лінгварію окремого ідіому, експлікованого за мовними даними з говіркового текстового корпусу. Визначено лексичний пласт мови як об'єкт найбільш маргінальних студій в системі науки про мову, а також актуалізовані аспекти функціональної лексикологіїно відношенню до лінгварію говірки як певної мовної системи. Моноговірковий лінгварій визначається монолінгвальним та моноетнічним мовним середовищем.

У статті акцентується на важливості корпусу емпіричного матеріалу, укладеного на основі усного діалектного мовлення, який дозволяє отримати об'єктивне уявлення про функціонування мови в реальних умовах і є надзвичайно важливим лексичним субстратом для доказової лінгвістики в плані можливості за допомогою лексико-семантичних та лексико-граматичних методів описувати як мовні, так і мовленнєві одиниці лінгварі.

Пропонується аспект аналізу лексико-семантичної парадигми говірки, зосереджений на вивченні семантичних зв'язків слів у текстових умовах, що виступає не окремо від інших категорій, що відображає їхню взаємодію в мовленнєвому контексті. Розгляд лінгварію говірки не лише розкриває функціонування мовних одиниць, а й допомагає визначити системну організацію лексики, фонетики та граматичного ладу, що сприяє кращому розумінню її ролі у мовленнєвій діяльності.

При описуванні розглядаються окремі аспекти значення слова як явища формально-семантичного порядку. Відзначаються особливості лексико-семантичної парадигми моноговіркового лінгварію, де увага приділяється як формальним, так і семантичним характеристикам слів у межах окремої говірки.

Зосереджено увагу на тому, що в контексті проведеного дослідження авторки у лексико-семантичній парадигмі говірки слово розглядається як структурно-семантична одиниця мовної системи, що виражається через різні формальні та стилістичні варіанти, утворюючи перехідну зону між видозмінами плану вираження і змісту.

Перспектива дослідження говірки бачиться не лише в повноті й точності опису значень слів, а й у функціональній зумовленості уживання слова в говірковому мовленні.

Ключові слова: мовна система, лінгварій, говіркове мовлення, параметричний аналіз одиниць, моноговіркова дескрипція.

Постановка проблеми. Лексика як складна і різнопланова сукупність слів в лінгвістиці є плацдармом широкоаспектних досліджень не лише лексикології, а й інших мовних рівнів. Адже саме лексичний пласт мови є об'єктом найбільш маргінальних студій в системі науки про мову. Власне, лексика і становить лінгварій мови чи певної мовної системи – монолінгвальне та моноетнічне мовне середовище. Системність як онтологічний критерій лексики мови і теорія слова (у плані форми і змісту) в лінгвістиці наших днів починають розширювати свої горизонти в напрямку не лише прескриптивних (зі встановлення правил і норм для т.зв. «правильного» використання мови) студій, а й на емпіричному текстологічному матеріалі, тобто дані з реальних текстів, які вико-

ристовуються для дослідження мовних явищ у їх природному контексті., оскільки така її лінгвістична інтерпретація є базовим принципом дослідження мови і мовлення. В останньому випадку йдеться про актуалізацію функціональної лексикології. Функціональна лексикологія, відносно новий напрям у лінгвістиці, ставить перед собою завдання опису та аналізу реального мовленнєвого вживання слів, лексичних груп і лексико-семантичних парадигм у текстах різних стилів і дискурсів. Вона досліджує, як слова функціонують у різних комунікативних ситуаціях і стилях, враховує вплив контексту, мовні варіації, регіональні особливості лексики, зміни значень слів залежно від соціальних, культурних та історичних факторів, і прагматичні аспекти лексичних одиниць.

Такий аспект вивчення лексико-семантичної певної мовної системи абсолютно виправданий своїм становленням на матеріалі діалектного мовлення як усно-розмовної форми мови, що за лексико-граматичними підходами спроможний дескрибувати як мовні, так і мовленнєві одиниці лінгварію окремого мовного угруповання. Емпіричний матеріал, укладений на основі усного діалектного мовлення, дозволяє лінгвістам отримати об'єктивне уявлення про функціонування мови в реальних умовах і є надзвичайно важливим субстратом для доказової лінгвістики, оскільки забезпечує надійну базу для формування та перевірки лінгвістичних теорій щодо вивчення мовних явищ, їхньої варіативності та закономірностей існування всіх рівнів мовної системи, й лексичного зокрема. Так, мовленнєвий корпус окремого мовного угруповання, як показує наш дослідження – монографія «Методологія та досвід дескрипції говірки» [4], дозволяє за допомогою лексико-семантичних та лексико-граматичних методів описувати як мовні, так і мовленнєві одиниці, сукупність яких і становить лінгварій.

Однією з одиниць функціональної лексикології є лексико-семантична парадигма – система взаємопов'язаних лексичних одиниць (слів або фраз), які мають спільні семантичні риси або властивості. Вона включає слова, які можуть використовуватися в схожих контекстах або мати подібні значення. Основним призначенням лексико-семантичної парадигми є аналіз взаємозв'язків та властивостей лексичних одиниць у контексті їхнього функціонального вживання в мовленні. Власне, розуміння лексико-семантичних парадигм дозволяє вивчати та описувати способи, якими слова взаємодіють одне з одним та з іншими мовними елементами у тексті. Отже, у царині функціональної лексикології саме лексико-семантична парадигма вивчає реалізацію елементів лексичної системи в конкретних мовленнєвих ситуаціях та їхні комунікативні функції.

У сучасній лінгвістиці становлення такого типу функціональних підходів до лексичного рівня окремої мовної системи зумовлює актуалізацію описових та ідеографічних методів дослідження усного мовлення. До того ж, це сприяє системному вивченню (організованості та взаємозв'язків елементів) природних мовних систем, таких як говірка, з фокусом на лексичному складі лінгварію в усій його повноті. Теоретичні узагальнення щодо системності як онтологічного критерію лексичної базуються на фундаментальних властивостях та структурі лексичної системи як частини сис-

теми мови або й окремої мовної системи. Актуалізовані аспекти відображають не лише внутрішню організацію лексики, а й важливість її ролі в процесах сприйняття, передачі та розуміння інформації в мовленнєвій діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Уперше досліджена О. О. Потебнею, системність лексики полягає у вивченні об'єднань слів у певні ряди, групи, прошарки на основі тієї чи іншої спільності ознак, а також подібності семантичного, формального, стилістичного та іншого характеру і водночас розрізняються або протиставляються в межах цих угруповань за певними диференційними ознаками. Сформована ще в 50-х роках ХХ століття теорія лексико-семантичної системи знайшла своє відображення у наукових лінгвістичних працях А. Греймаса, Д. Лайонза, Б. Поттера, Ю. Апресяна, О. Селіверстової, Д. Шмельова та ін. За їхніми доведеннями і досі лексика розглядається як структуроване угруповання, що складається з менших об'єднань різного характеру. Сучасні лінгвістичні розвідки присвячуються вивченню семантичних відношень між словами, закономірностям і правилам внутрішніх змін у групах семантично пов'язаних слів, семантичному розвитку лексем у системі лексики [6; 7] тощо. Основою мовних даних для таких студій (та й спонукою для подальшої лінгвістичної ексцерпції) є укладені не лише тлумачні, тематичні словники, а й ідеографічні зводи та інші аспектні лексикографічні лінгварії, електронні корпуси.

Нині в актуальності та значущості лінгвістичних досліджень лексико-семантичної парадигми в функціональній лексикології, особливо в контексті дослідження функціональних аспектів лексики, переконувати не доводиться. Мовознавці визначають лексико-семантичну парадигму як важливий інструмент для аналізу мовленнєвого вживання слів та їхнього внеску у структуру мовного тексту [9, с. 100; 10, с. 64; 11, с. 73], підкреслюючи, що її розуміння дозволяє краще розкрити функціональні аспекти мовленнєвого процесу, аналізуючи лексико-семантичні взаємозв'язки слів і розкриваючи їхні семантичні відтінки та роль у комунікативному акті, що робить розгляд цієї парадигми важливим кроком у вивченні функціональної ролі лексики у мовленні.

Постановка завдання. Означена функціональна лексикологія практично не вивчалася в діалектологічній галузі, що з точки зору багатства її лінгвістичного репертуару та множинності способів вербалізації реального мовленнєвого вживання слів є, з одного боку, великим недо-

глядом, опущенням мовного фактажу, а з другого боку (і як наслідок), неповнотою наукового лексикологічного аналізу дискурсивних процесів у діалектному мовленні на предмет специфіки оформлення лексичних груп, особливостей лексико-семантичних парадигм тощо. При ньому виявляються як основні функції, типові для реалізації даного значення або лексико-семантичної парадигми, так і додаткові, які зближують суміжні мовні явища в мовленні.

Мета нашої розвідки полягає в окремих наукових спостереженнях в галузі функціональної лексикології на матеріалі лінгварію говірки для виявлення багатства лінгвістичного репертуару та способів вербалізації мовленнєвого вживання слів, а також у заповненні прогалин в науковому аналізі дискурсивних процесів у говірковому мовленні щодо оформлення лексичних груп та особливостей лексико-семантичних парадигм.

Виклад основного матеріалу. Пропонований нами аспект аналізу лексико-семантичної парадигми стосується лінгварію говірки і претендує на незначний фрагмент (компендіум) лексикологічної дескрипції говірки як мовної мікросистеми. У цій площині науковий інтерес становлять семантичні зв'язки слів наприклад, гіпонімія, синонімія, антонімія в текстових умовах, а не автономної реалізації чи переходів від однієї категорії до іншої при експлікації говіркового матеріалу за корпусом текстів.

Розглядаючи лінгварію говірки, ми спостерігаємо не лише функціонування мовних та мовленнєвих одиниць говіркового дискурсу, але й системну організацію лексики, фонетики та граматичного ладу. Це відображається як фундаментальні аспекти її організації як мовної системи, так і її відносну стабільність як окремого мовного утворення в часі й просторі. Таке наукове осмислення лексики лінгварію говірки сприяє кращому розумінню його мовно-мовленнєвої природи та ролі у мовленнєвій діяльності.

Часткове дескрибування окремого мовного об'єднання, за визначенням завдань до українських лінгвоописових студій П. Ю. Гриценком, передбачають сегментацію лексики як цілісної системи, що сприяє можливості розв'язання загальнотеоретичних проблем «архітектоніки лексичних об'єднань у говірках, характеру відношень між окремими тематичними групами лексики, мотиваційних зв'язків між їх елементами, можливості відтворення у структуруванні лексичної системи та семантиці номінативних одиниць мовної картини світу діалектоносіїв» [Гриценко

2005: 9], а також орієнтації на *практичну цінність*, тобто практично весь лексичний репертуар говірки класифікується, стає доступним для опису та аналізу як структурно упорядкована цілісність. Констатуючи «неоднакову повноту представлення лексики української діалектної мови як за регіонами, ареалами побутування діалектної мови, так і набором тематичних груп лексики, лексико-семантичних груп та повнотою відтворення елементів у межах таких об'єднань» [3, с. 12], учений вбачає у дескриптивних дослідженнях евристичну цінність репрезентації лексики конкретного узусу діалектного континууму, а не кінцевий продукт дослідження.

На наше переконання, у своїй методологічній орієнтації дескрипція покладена в основу створення тлумачних словників або інших систем, що тлумачаться вербальним шляхом. Парадигматичний аспект значення слова представлений синонімами, антонімами, гіпоніми, словами тієї ж тематичної групи, до якої входить певна лексема. І саме описовий метод – лінгвістичне дескрибування – найчастіше використовується як основний при аналізі семантичних явищ мови, що тлумачаться у лексикографічних зводах, тому як метод він ліг в основу створення тлумачних словників, що є основними в діалектографічному методі.

Завдяки цьому методу дослідники можуть виявляти тонкощі семантичних відтінків та функціональні особливості слів у різних мовних контекстах [2; 4]. Це дозволяє створювати більш точні й детальні лексикографічні описи, які відображають багатство та різноманітність мовного матеріалу. Описовий метод також сприяє систематизації лексики, що є важливою для розуміння мовної динаміки та еволюції. Таким чином, дескриптивний підхід не лише сприяє створенню тлумачних словників, але й забезпечує ґрунтовну базу для подальших мовознавчих досліджень та аналізу мовних явищ у діалектах і мовленнєвих практиках [4].

Увесь лексичний арсенал лінгварію говірки є парадигматичним макрооб'єднанням лексико-семантичних полів – групою слів, об'єднаних спільністю змісту та відображення позначуваних ними реалій дійсності. А відтак, парадигматичне макрооб'єднання лексико-семантичних полів забезпечує структурну організацію лексики говірки як мовної системи, яка полегшує розуміння та аналіз слів і їхніх значень.

Лінгвістичний аналіз говіркових мовних даних показує, що в лексиконі (лінгварії) говірки парадигматичний аспект значення слова може бути

представлений синонімами, антонімами, гіпоніми, словами тієї ж тематичної групи, до якої входить обумовлена лексема. Парадигма як угруповання одиниць мовної системи в певні класи на основі їх різних опозицій [1, с. 10]. На відміну від часто вживаної морфологічної, парадигма в описі лексичної системи передбачає об'єднання слів, об'єднаних чи протиставлених за певною семантичною ознакою.

Системний характер словникового складу говіркового лінгварію передбачає поділ значущих слів на лексико-семантичні типи. Серед суттєвих параметрів є лексико-семантичний принцип розподілу слів на граматичні класи та фраземи. Вони обов'язково мають спільні для кожного члена риси, які розкриваються на рівні структури значення, а також додаткові параметри – частотність, варіативність форм тощо.

Н. Г. Іщенко [8] визначала лексичне значення слова як «багатшаровий комплекс складників: інформації про позначувані словом предмети і явища реальної дійсності, інформації або знання про умови комунікації та правила вживання слова як мовного знака» [8, с. 214]. Під лексичним значенням слова та В. В. Левицький [9] розглядав його предметно-речовий зміст, оформлений відповідно до граматичних особливостей певної мови і який є елементом загальної семантичної системи словника цієї мови.

Слово як основна номінативна одиниця мови в лінгварії говірки в межах тезаурусу передбачає частковий епідигматичний аналіз і визначення внутрішньої структури його значення на предмет інтегральних і диференційних ознак. У тезаурусі зафіксовані усі слова говірки, а їх визначення лише демонструє в рамках філіації значень відмежувати одне значення від іншого. Наприклад, епідигма говіркового слова *аварія*: 1. Пошкодження машини під час руху; катастрофа або загибель, викликані збоєм руху машини. 2. Ситуація пошкодження машини внаслідок зіткнення з перешкодою. 3. *перен.* Назва екстреного виклику медицини катастроф. 4. *перен.* Поломка механізму, апарату. 5. *перен., дит.* Прикрий випадок. У слові *аварія* 1-е і 2-е значення пов'язане за допомогою загального компонента «пошкодження», яке вбирає в себе основний, родовий смисл і є інтегральною ознакою; диференційним для 2-го значення детермінація «ситуації». Увесь ряд переносних значень (3–5) має такі ж інтегральні компоненти (1 і 4, 2 і 3); диференційність (специфіка) полягає у розрізненні у складі значень відношень до об'ємів явища, різновидів об'єктів тощо. Онім

Андрій: «1. *антропон.*, ч. оф. ім'я; хрес. ім'я. 2. ім'я християнського апостола, святого Андрія Первозваного. 3. Назва ікони із зображенням святого Андрія Первозваного. 4. Назва народно-церковного свята – Дня святого Андрія Первозваного (13 грудня). 5. *обряд.* ім'я учасника гри «Калита», на традиційних гуляннях молоді – Андріївських вечорниць. 6. *антропон.* Узагальнене ім'я парубка (парубків) для дівчини, який проводить її додому з вечорниць» – у говірковому дискурсі виявляє як інтегральні, так і диференційні компоненти у складі значень, що формувалися за аналогією переносності семантики.

Семантичну парадигму становлять згруповані і протиставлені споріднені чи тотожні значення різних слів. Парадигми як її одиниці становлять сукупності слів, згрупованих на основі інтегрального (об'єднувального) компонента їх значень і розмежованих на основі диференційних (відмінних) компонентів значень при дескрибуванні говірки ілюструються в ідеографічному словнику її лінгварію [4, с. 305]. Наприклад, багатозначне слово *сіль* у кожному зі своїх значень може вступати в парадигматичні відношення з іншими словами. Так, парадигматичні параметри цього слова показують, що в 1-у значенні воно входить до лексико-семантичної групи слів з інтегральним значенням «мінерал, кристалічна речовина, що розчиняється у воді»: *сіль, сода* і т. ін. У 2-у значенні – «приправа до їжі»: *сіль, перець, спеції* тощо; з інтегральним переносним значенням «суть, смисл чого-н.» (3-є значення): *сіль* «те, що становить суть, смисл чого-н.», *суть* «основний смисл», *стержень* «основа суті чого-н.». У 4-у значенні – «те, що надає гостроти слову»: *сіль, гострота, підкол, итрика*. 5-е значення «хімічна сполука» організовує хімічну за галуззю парадигму «речовина, у якій водень кислоти заміщений металом»: *сіль, селітра, гідрат, купорос, нітрат* тощо.

Парадигматичний параметр визначає місце слова в лексико-семантичній групі, її участь в ній на основі спільності інтегральних та протиставності диференційних ознак до інших слів. Прикладом може бути парадигма слова *розсада*, зафіксованого в говірковому дискурсі (ілюстрації їх подаються фонетичною транскрипцією): *ро'сада, ро'с:ада, рост'ки, 'сажан'ц'і, сход*, що передається їх рядом властивостей і структурних особливостей.

Синтагматика як лінійна структура сполучуваності слів на основі семантичних і граматичних властивостей в говірковому дискурсі у лінгварії

говірки представлена синтагмами – сукупностями слів і / або фразеологізмів, що об'єднуються на основі семантико-граматичних правил сполучуваності [4, с. 314]. Значення при цьому показують синтагматичні зв'язки слів чи фразеологізмів і показують способи їх об'єднання: граматичні зв'язки проявляються в уподібненні форми граматично залежного слова до основного (вокабули), а смислові зв'язки одиниць – в семантичному узгодженні: синтагматика слова АБОРТ (вет., мед.) Передчасне переривання вагітності. Має семантичні й граматичні узгодження в колокаціях: невдачний аборт «невдало проведена операція аборткування». [по'мерла ч'ерез не'удачний а'борт]; [од не'удач'ного а'борту ч'ут' не ў'мерла// ўже аж 'нохт'і по'син'іли]; колок. **аборт у бабки** «нелегальний аборт, проведений не в медичному закладі, а в приватної особи». [не ў Іонш'і/ а аборт у 'бабки// то'то про'пало]; [ўрач кри'чит'// аборт у 'бабки/ це смерт']; [робл'ат' аборти у 'бабки/ р'искуйт']; у фразеологізмі **жертва аборта** «малоросла, розумово не розвинена людина». [ти/ 'жертва а'борта!// за со'бойу ди'вис'і]; [і та ше/ 'жертва а'борта/ прос'ти Гос'поди!// неблагополуч'не/ ту'пе/ а рот 'ч'орний], що представлені прикладами з говіркового дискурсу, тобто ілюстрацією синтагматичних відношень одиниць говірки, що об'єднуються у словосполучення в конкретних реченнях.

Однак зв'язки одиниць обмежені двома факторами: реальною неможливістю об'єднання предметів, ознак, процесів і традицією лексичної сполучуваності, успадкованої від попередніх поколінь. Наприклад, зі словом автопілот «пристрій для автоматичного керування польотом літака», не питома для вживання в сільському говірковому дискурсі, трапляються жаргонні фразеологізми: **автопілот поламався** «заблукати, збитися з дороги»; включити автопілот «іти, покладаючись на інтуїцію (в темноті)»; **на автопілоті** 1. зі сл. йти, добиратися. «добиратися, не пам'ятаючи дороги (перев. про п'яного)»; 2. зі сл. їхати. «їхати (машиною), не бачучи дороги». 3. зі сл. робить. «виконувати роботу автоматично, без уваги».

У говірковому дискурсі активізується увага до семантичної позиції слова – умови вживання, реалізації одного зі значень багатозначного слова, яка проявляється у сполучуваності зі значенням іншого слова або слів [4, с. 234]. За ступенем розмежування семантики слова встановлюється сильний чи слабкий тип семантичних позицій. Сильною називають позицію слова, у якій його значення виступає в своїй т. зв. «окремості»,

в диференціації з іншими значеннями і не допускає інших тлумачень: [ў пол'і'саднику са'пала/ ну то/ бур'ян]; [маз' од ридикул'іта]. Слова полісадник, сапати, бур'ян, мазь мають сильну семантичну позицію в розглядуваних контекстах. Слабка позиція слова – це така позиція, в якій його значення не диференційоване і може трактуватися по-різному: [й'ялинка при'євезли// ма'шину 'ц'ілу]; [бач'у/ 'й'яїц'а// це п'ід к'воч'ку чи на про'дажу?]. У цих контекстах немає ясності у встановленні семантики ні за безпосередньою сполучуваністю привезли ялинки, бачу яйця, ні за контекстом (хоча є закінченими у смисловому плані частини тексту): ялинки – це «саджанці ялини» чи «новорічні ритуальні деревця»; яйця – у колокаціях яйце на продажу чи яйце під квочку. Відтак для сильної семантичної позиції характерні параметри: диференціація значення слова, реалізація його змісту, достатність обсягу сполучуваності; для слабкої ж – недиференційність, дифузність значень багатозначного слова, відсутність визначення його змісту, недостатність обсягу сполучуваності для встановлення значення. Сутність системних властивостей полісемічності слів полягає в утвердженні тотожності окремих значень слова. Створення ефекту смислової ємності, багатоплановості сенсу характеризує неактуалізованість значення слова: [надо'йли дн'іў'ні д'і'журства/ хочу ўз'ат' н'іч']; [во'ни ў 'Кийів'і ў ви'сотк'і/ а йа не 'можу/ 'хоч'у на 'земл'у]; [кур'і гри'бут' до во'ди]. Слово ніч, окрім основного значення «частина доби», виступає в контексті зі значенням «нічна зміна»; земля – контекстуально «мешкання в сільській хаті»; вода – в гіперболізованому смислі «підземне джерело».

У лексико-семантичній парадигмі говірки важливим є сприймання слова як структурно-семантичної одиниці мовної системи, тобто двосторонньої одиниці мови, що володіє формою і значенням. Їх видозміни – варіанти слова – закріплені в мові перетворення одного і того ж слова, що розрізняється як формально, так і формально-стилістично (синкретично). До синкретивів, які утворюють перехідну зону між видозмінами плану вираження і змісту, належать комбінації міжстильової, нейтральної та маркованої у стильовому відношенні лексики говіркового дискурсу – у мовленнєвих одиницях: наприклад, мадістка із швейпрому, медсестра зубника, дівчиці із десятого класу, директорша інтернату, пілот кукурузника. Отже, семантична і структурна (формальна) парадигматика взаємодіючи в мовній системі говірки,

розширяє поняття парадигми, застосувавши його і до форми, і до значення слова.

Висновки. Лексико-семантична парадигма є важливим інструментом для аналізу мовленнєвого вживання слів та їхнього внеску у структуру тексту окремої мовної системи. Розуміння цієї парадигми дозволяє краще розкрити функціональні аспекти мовленнєвого процесу. У рамках проведеного дослідження зазначається, що аналіз лексико-семантичних взаємозв'язків слова допомагає розкрити його семантичні відтінки та функціональну роль лексем у комунікативному акті. Предметно-речовий зміст, оформлений за граматичними законами мови, є частиною її загальної семантичної системи.

Лексико-семантична парадигма моноговіркового лінгварію відображає системну організацію

лексики, де кожне слово займає своє місце відповідно до його значення та взаємозв'язків з іншими словами. При цьому враховуються не лише денотативні значення слів, але й їх коннотативні аспекти, що є важливими для повного розуміння діалектної специфіки. Лексико-семантичні парадигми дозволяють виявити, як певні лексеми об'єднуються у семантичні поля та як ці поля структуруються в межах діалекту.

Таким чином, вивчення лексико-семантичних парадигм у моноговірковому лінгварії не лише доповнює загальну семантичну систему мови, але й розширює уявлення про функціонування мовних одиниць у конкретному мовному середовищі, демонструючи складні взаємозв'язки між значенням, формою та контекстом в межах окремої мовної спільноти.

Список літератури:

1. Бацевич Ф. С. Вступ до лінгвістичної прагматики. Київ, 2011. 304 с.
2. Вишивана Н. Природа і структура лексичного значення у сучасній лінгвістичній науці. *Наукові записки*. 2017. Вип. 154.
3. Гриценко П. Ю. Українська діалектна лексика: реальність і опис (деякі аспекти) [в:] *Діалектна лексика: лексикологічний, лексикографічний та лінгвогеографічний аспекти*. Матеріали доповідей Міжнародної наукової конференції, Глухів, 2005. С. 5–33.
4. Громко Т. В. Методологія та досвід дескрипції говірки: монографія. Дніпро : Середняк Т.К., 2021. 452 с.
5. Громко Т. Польова організація (лексико-семантичне поле) лінгварію говірки на основі дескрипції. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип. 39. Том 1. С. 178–183.
6. Денисова С. П. Типологія категорій лексичної семантики. Київ: Вид-во Київського держ. лінгвістичного ун-ту. 1996.
7. Жайворонок В. В. Лексична підсистема мови і значення мовних одиниць. *Мовознавство*. 1999. № 6. С. 32–46.
8. Іщенко Н. Г. Лексичне значення словотвірних синонімів. *Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики*. Київ, 2009. Вип. 16. С. 213–218.
9. Левицький В. В. Лексикологія німецької мови. Вінниця, 2014. 392 с.
10. Миронюк С. С. Лексико-семантична парадигма широкозначних слів української мови: монографія. Дніпропетровськ : Акцент, 2014. 181 с.
11. Русанівський В. М. Структура лексичної і граматичної семантики. Київ : Наукова думка, 1988. 240 с.

Hromko T. V. FEATURES OF THE LEXICO-SEMANTIC PARADIGM OF THE MONOLINGUAL LINGUISTIC VOCABULARY

The article theoretically interprets and analyses the lexical and semantic paradigm of the linguistic paradigm of a single idiom explicated by linguistic data from an idiom text corpus. The lexical layer of the language is defined as the object of the most marginal studies in the system of language science, and the aspects of functional lexicology in relation to the dialect linguarium as a certain language system are actualised. The mono-parlance linguarium is determined by the monolingual and mono-ethnic linguistic environment.

The article emphasises the importance of the corpus of empirical material compiled on the basis of oral dialect speech, which allows to get an objective idea of the functioning of language in real conditions and is an extremely important lexical substrate for evidential linguistics in terms of the possibility to describe both linguistic and speech units of the linguarium using lexical-semantic and lexical-grammatical methods.

The article proposes an aspect of the analysis of the lexical-semantic paradigm of the idiom, focused on the study of semantic relations of words in textual conditions, which does not stand apart from other categories, reflecting their interaction in the speech context. Consideration of the idiom linguarium not only reveals the functioning of language units but also helps to determine the systemic organisation of vocabulary, phonetics and grammatical structure, which contributes to a better understanding of its role in speech activity.

In the course of descriptive analysis, certain aspects of word meaning as a phenomenon of formal and semantic order are considered. The features of the lexico-semantic paradigm of the monoidiom linguarium are noted, where attention is paid to both formal and semantic characteristics of words within a particular idiom.

The attention is focused on the fact that in the context of the author's research, in the lexical-semantic paradigm of the idiom, the word is considered as a structural and semantic unit of the language system, which is expressed through various formal and stylistic variants, forming a transitional zone between modifications of the plan of expression and content.

The prospect of studying the idiom not only in the completeness and accuracy of the description of word meanings, but also in the functional conditionality of word use in the idiom speech.

Key words: *language system, linguarium, idiom speech, parametric analysis of units, monoidiom description.*